

Program
upowszechniania znajomości
przepisów ustawy o ochronie zwierząt
wśród rolników w województwie pomorskim
na lata 2016 - 2017

Gdańsk, 2015 r.

WPROWADZENIE

Opracowanie niniejszego Programu uzasadnione jest koniecznością upowszechniania wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich województwa pomorskiego wiedzy na temat aktualnych regulacji prawnych z zakresu ochrony zwierząt i obowiązków wynikających z tych przepisów. Ponadto, celem programu jest kształtowanie wśród mieszkańców obszarów wiejskich województwa pomorskiego postaw zgodnych z duchem ustawodawstwa krajowego i unijnego.

Podstawowym aktem prawnym regulującym tworzenie i realizację Programu jest ustawa z 21 sierpnia 1997 r. *o ochronie zwierząt* (Dz. U. z 2013 r. poz. 856 ze zm.), zwana dalej „Ustawą”. Art. 8 ust. 3 Ustawy określa: *”Zarząd województwa przygotowuje i wykonuje program upowszechniania znajomości przepisów ustawy wśród rolników przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego”*.

W przepisach ogólnych wymienionej Ustawy zawarte jest stwierdzenie kluczowe dla współczesnego prawodawstwa dotyczącego traktowania zwierząt, a mianowicie *„Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę”*.

Podmiotami uczestniczącymi w realizacji Programu są:

Zarząd Województwa Pomorskiego - nadzorujący realizację Programu, jako organ wykonawczy Samorządu Województwa Pomorskiego. Zarząd przygotowuje i wykonuje Program poprzez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Gdańsku, zwany dalej „PODR”.

PODR to samorządowa jednostka organizacyjna prowadzącą na terenie województwa pomorskiego doradztwo bezpośrednie i grupowe dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

W Programie określono działania oraz wskaźniki ze szczególnym uwzględnieniem ich efektywności.

Dobrostan zwierząt można określić jako stan zdrowia fizycznego i psychicznego osiągany w optymalnych warunkach środowiska hodowlanego. Taki system chowu zaspokaja podstawowe potrzeby zwierząt, przede wszystkim w zakresie żywienia, dostępu do wody, zapewnienia towarzystwa innych zwierząt i przestrzeni życiowej oraz leczenia.

Pojęcie „*standardy technologiczne*” zawiera zbiór wymagań, łącznie z parametrami technicznymi, rozwiązaniami funkcjonalnymi oraz elementami infrastruktury technicznej, spełniającymi potrzeby dobrostanu zwierząt oraz ochrony środowiska.

Uwagi i wnioski zawarte w niniejszej publikacji opierają się na konwencjach, dyrektywach, decyzjach, ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących w Polsce i Unii Europejskiej.

PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

1. Europejska Konwencja sporządzona w Strasburgu dnia 10 marca 1976 r. o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich (Dz. U. z 2008 r. Nr 104 poz. 665),
2. Europejska Konwencja o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju sporządzona w Strasburgu dnia 10 maja 1979 r. (Dz. U. 2008 r. Nr 126 poz. 810)
3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o ochronie zwierząt* (Dz. U. z 2013 r. poz. 856 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie województwa* (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1392).
5. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. *o jednostkach doradztwa rolniczego* (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 474).
6. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1399 ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. *w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej* (Dz. U. z 2010 r. Nr 56 poz. 344 ze zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. *w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej* (Dz. U. z 2010 r. Nr 116 poz. 778 ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2004 r. *w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia działalności w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt lub przewozu zwierząt wykonywanego w związku z prowadzeniem innej działalności gospodarczej* (Dz. U. z 2004 r. Nr 100 poz. 1012).
10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. *w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt* (Dz. U. z 2004 r. Nr 205 poz. 2102 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. *o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt* (Dz. U. 2014 r. poz. 1539 ze zm.).

12. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 września 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla chowu lub hodowli zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie (Dz. U. z 2004 r. Nr 215 poz. 2188).

13. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2007 r. w sprawie warunków, trybu i sposobu wydawania zezwoleń na wprowadzenie dotychczas niestosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt (Dz. U. z 2007 r. Nr 101 poz. 682).

14. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 608, ze zm.).

15. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 września 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzorów tej dokumentacji i ewidencji (Dz. U. z 2011 r. Nr 224, poz. 1347).

CELE PROGRAMU

Program ma na celu rozpowszechnienie wiedzy oraz podniesienie świadomości pomorskich rolników i mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie:

- 1) konieczności spełniania wymagań ochrony i dobrostanu zwierząt,
- 2) prowadzenia nadzoru nad stanem zdrowia utrzymywanych zwierząt oraz gromadzenia dokumentacji dotyczącej przebiegu leczenia, w szczególności w celu zapobiegania chorobom zakaźnym,
- 3) zasad identyfikacji i rejestracji zwierząt,
- 4) zasad postępowania podczas transportu, gromadzenia, obrotu i uboju zwierząt.

CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Województwo pomorskie położone jest w północnej, nadbałtyckiej części Polski. Zajmuje powierzchnię około 1,8 mln ha, tj. około 6% kraju. Pomorskie zamieszkuje 2,2 mln mieszkańców, z czego około 32% na obszarach wiejskich.

Użytki rolne zajmują około 42 % ogólnej powierzchni województwa, lasy i grunty leśne około 36 %, a pozostałe grunty - 22 %.

Województwo pomorskie jest regionem o znacznym zróżnicowaniu warunków do prowadzenia produkcji rolnej. Najlepsze gleby i warunki hydrologiczne występują we wschodniej oraz południowo-wschodniej (gleby

pszenno-buraczane), a najmniej korzystne w środkowej części regionu (gleby żytnio – ziemniaczane, wysoka lesistość i jeziorność).

Wskaźniki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyznaczone dla poszczególnych gmin i powiatów pozwalają wyróżnić w granicach województwa pomorskiego cztery zdecydowanie różniące się podregiony: słupski, nadmorski, kaszubsko-kociewski oraz żuławy i powieśle.

Produkcja zwierzęca w województwie pomorskim stanowi istotny składnik produkcji rolniczej. W przeważającej części produkcja zwierzęca opiera się na hodowli trzody chlewnej. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Gdańsku w 2013 r. średnia obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wyniosła około 27 szt., trzody chlewnej 95,9 szt., owiec 1,9 szt. oraz koni 1,4 szt.. Obsada kur na 100 ha użytków rolnych w 2013 r. wynosiła 716,9 szt.

OPIS PROGRAMU

Ustawa reguluje postępowanie ze zwierzętami:

- domowymi,
- gospodarskimi,
- wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych,
- używanymi w procedurach doświadczalnych,
- utrzymywanymi w ogrodach zoologicznych,
- wolno żyjącymi (dzikimi),
- obcymi faunie rodzimej.

Przedmiotowy Program skierowany jest do rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, dlatego też swoim zakresem obejmuje głównie zwierzęta gospodarskie, domowe i wolno żyjące.

Fundamentem założeń dobrostanu zwierząt jest Kodeks Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich opracowany przez specjalistów z Rady Dobrostanu Zwierząt – ciała opiniotawczego z Wielkiej Brytanii. Zgodnie z Kodeksem Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich poziom dobrostanu jest tym wyższy im w większym stopniu zapewnia się utrzymywanym zwierzętom pięć wolności, a mianowicie:

- wolność od głodu i pragnienia,
- wolność od niewygody (dyskomfortu),

- wolność od bólu, urazów i chorób,
- wolność od strachu i stresu,
- wolność do naturalnego zachowania.

Utrzymywanym zwierzętom należy zapewnić zatem:

- dostateczną ilość świeżej wody i pożywienia pokrywającą potrzeby w zakresie wzrostu, zdrowotności i żywotności,
- odpowiednią przestrzeń życiową uwzględniającą przede wszystkim wygodną powierzchnię do wypoczynku, możliwość schronienia się przed niekorzystnymi warunkami i towarzystwo zwierząt tego samego gatunku,
- profilaktykę, szybką diagnostykę i skuteczne leczenie,
- eliminację czynników wywołujących stres,
- warunki i traktowanie zapobiegające cierpieniom psychicznym.

Dążenie do zapewnienia wysokiego poziomu dobrostanu spowodowało wyeliminowanie niektórych technologii prowadzenia produkcji zwierzęcej. Inne technologie, jeżeli nie będą poddane modyfikacji, powinny przestać funkcjonować w najbliższym czasie. Powyższe zmiany wynikają z odpowiednich przepisów prawnych dotyczących np. chowu kur w klatkach, chowu świń na uwięzi, tuczu gęsi na stłuszczone wątroby.

Przyczyn nieprzestrzegania praw zwierząt w rolnictwie należy dopatrywać się głównie w nieświadomości i niskiej wrażliwości społecznej oraz we względach ekonomicznych. Każda poprawa standardów bytowych utrzymywanych zwierząt wiąże się ze wzrostem kosztów produkcji, które trudno odzyskać w postaci wyższej ceny produktu.

Polska jako kraj członkowski Unii Europejskiej musi dostosować sektor żywnościowy do wymagań jednolitego rynku, który ogromną wagę przywiązuje się do bezpieczeństwa żywności. Kontrolę jakości przeprowadza się na wszystkich etapach produkcji, począwszy od gospodarstwa rolnego.

W rezultacie gospodarstwa rolne muszą spełniać podyktowane uregulowaniami prawnymi wymagania w zakresie higieny produkcji, ochrony środowiska oraz dobrostanu zwierząt. Zmianie ulegają również przepisy dotyczące zwierząt domowych, np. zakaz stałego utrzymywania psów na uwięzi, stosowanie uwięzi nie krótszej niż 3 m itd.

Program jest szczególnie istotny ze względu na Zasady Wzajemnej Zgodności (ang. cross - compliance), których spełnienie wpływa na wysokość pozyskiwanych płatności bezpośrednich.

Zasady Wzajemnej Zgodności wchodzą w zakres zagadnień realizowanych przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w ramach prowadzonego doradztwa i zostały uszeregowane w trzech obszarach, z których każdy dotyczy zarządzania gospodarstwem w zakresie produkcji zwierzęcej.

- 1) Obszar: Środowisko, zmiana klimatu oraz utrzymanie gruntów w dobrej kulturze rolnej
- 2) Obszar: Zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt, zdrowotność roślin, identyfikacja i rejestracja zwierząt.
- 3) Obszar: Dobrostan zwierząt.

Szkolenia i konferencje są głównymi formami upowszechniania przepisów Ustawy zaplanowanymi w Programie.

Celem Programu jest ujęcie w działaniach podejmowanych przez PODR zagadnień związanych z zapewnieniem zwierzętom gospodarskim i domowym warunków właściwych z etycznego punktu widzenia i zgodnych z obowiązującym prawem, polskim i wspólnotowym.

Zagadnienia ogólne

Tematyka dotyczy humanitarnego traktowania wszystkich gatunków zwierząt (dzikich, domowych, utrzymywanych w ogrodach zoologicznych czy placówkach naukowych) i skierowana jest do wszystkich grup będących odbiorcami działań PODR.

Okrutne traktowanie, zadawanie zwierzętom bólu, porzucanie zwierząt domowych, brak dbałości o zapewnienie im podstawowych potrzeb tj. odpowiedniego pokarmu, stałego dostępu do wody pitnej, ochrony przed warunkami atmosferycznymi, a w szczególności utrzymywanie zwierzęcia w stanie zagłodzenia, brudu, nieleczonej choroby, w niewłaściwym pomieszczeniu i nadmiernej ciasnocie stanowią wykroczenie bądź przestępstwo, zagrożone karą pozbawienia wolności lub grzywną.

W ramach działań szkoleniowych PODR przekaze informacje z zakresu następujących zagadnień ogólnych:

1) Zapewnienie zwierzętom odpowiedniej opieki. Osoby opiekujące się zwierzętami powinien cechować przyjazny stosunek do zwierząt i przynajmniej minimalny zasób wiedzy (wykształcenie, szkolenia lub doświadczenie) pozwalający w prawidłowy sposób sprawować opiekę.

2) Stworzenie warunków bytowania zapewniających podstawowe potrzeby zdefiniowane w przepisach o dobrostanie zwierząt. Zwierzęta nie mogą cierpieć z powodu: pragnienia, głodu i nieprawidłowego odżywiania, niewygody i braku schronienia przed warunkami atmosferycznymi, zranień, chorób i zakażeń pasożytami, utrzymywania w stanie brudu, strachu.

3) Stworzenie warunków chowu i hodowli nie narażających zwierząt na stres, urazy i uszkodzenia ciała oraz inne cierpienia.

4) Umożliwienie zwierzętom swobodnego poruszania się. Niedopuszczalne jest ograniczanie swobody poruszania się zwierząt, jak uwięzie czy zbyt ciasne pomieszczenia, w sposób zmuszający do przyjmowania nienaturalnej, niewygodnej pozycji, powodujący urazy i cierpienia.

5) Wprowadzenie dotychczas nie stosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt wymaga uzyskania zezwolenia marszałka województwa, stwierdzającego, że technologia spełnia określone wymogi.

Zagadnienia szczegółowe

Dotyczą gatunków i kierunków użytkowania zwierząt gospodarskich:

1) Identyfikacja zwierząt (obowiązek oznakowania zwierząt i gromadzenia dokumentacji dotyczącej stanu zdrowotnego zwierząt).

2) Stały dozór. Zwierzętami powinna zajmować się wystarczająca liczba pracowników posiadających odpowiednie umiejętności, wiedzę i kwalifikacje zawodowe.

3) Opieka weterynaryjna. Każde zwierzę, które wydaje się chore lub okaleczone, powinno niezwłocznie otrzymać niezbędną pomoc. Jeśli jest to konieczne, zwierzęta chore lub okaleczone należy izolować w odpowiednim pomieszczeniu.

4) Podstawowe warunki dla budynków inwentarskich w zakresie:

- a) ochrony przed niekorzystnymi czynnikami atmosferycznymi,
- b) bezpiecznych warunków obsługi zwierząt,

- c) właściwej wentylacji i oświetlenia,
 - d) utrzymania higieny i bezpieczeństwa zwierząt w pomieszczeniach,
 - e) wydzielania w budynkach inwentarskich, w zależności od potrzeb, pomieszczeń lub stref o zaostrzonym reżimie sanitarnym,
 - f) wymagań ewakuacyjnych i na wypadek awarii,
 - g) obsady zwierząt.
- 5) Ochrona przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi i drapieżnikami oraz zagrożeniami dla zdrowia zwierząt trzymanyh na wolnym powietrzu.
- 6) Pojenie i żywienie zwierząt:
- a) dostępność do świeżej wody,
 - b) stan infrastruktury do pojenia i żywienia zwierząt,
 - c) pasze używane w żywieniu:

Zgodnie z art. 34a ust. 1 Ustawy nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt sprawuje Inspekcja Weterynaryjna.

Ważnym warunkiem powodzenia Programu jest współpraca ze związkami branżowymi rolników. Zrzeszają one czołową grupę hodowców zwierząt, którzy mogą inspirować oraz uczestniczyć w organizacji szkoleń.

Szczególne role w upowszechnieniu przepisów Ustawy przypada organizacjom pozarządowym. Znaczenie organizacji pozarządowych widoczne jest na wielu płaszczyznach, zarówno w dziedzinie kreowania nowych rozwiązań prawnych w ochronie zwierząt, inspirowania władz i instytucji do działania na rzecz zwierząt, jak również na przykładzie działań praktycznych w zakresie upowszechniania wiedzy i podnoszenia świadomości społeczeństwa.

W naszej kulturze zwierzęta wielokrotnie stanowią środek do osiągnięcia własnych celów osobistych i ekonomicznych. Zmiana modelu kultury oraz rozbudzanie świadomości społecznej i wrażliwości moralnej stanowi główny cel działania organizacji pozarządowych. Współpraca z organizacjami umożliwi lepsze zagospodarowanie energii społecznej oraz wyzwoli nowe pomysły i inspiracje dla pełniejszego upowszechniania przepisów Ustawy.

HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

Lp.	Kierunek działań	Liczba działań
1.	Szkolenia (gminne, powiatowe) dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich z uwzględnieniem obowiązujących regulacji prawnych z zakresu ochrony i dobrostanu zwierząt oraz konsekwencji ich nieprzestrzegania.	30 szkoleń/rok
2.	Zamieszczanie artykułów związanych z ochroną i dobrostanem zwierząt w miesięczniku „Pomorskie Wieści Rolnicze” lub na stronie internetowej PODR.	Co najmniej jeden artykuł na kwartał
3.	Dystrybucja ulotek i plakatów informacyjnych z zakresu ochrony i dobrostanu zwierząt.	Przygotowywanych w ramach prowadzonego doradztwa i dostarczanych przez organizacje, których statutowym celem jest ochrona zwierząt
4.	Współpraca z organizacjami i instytucjami, których statutowym celem jest ochrona zwierząt	W ramach udziału w szkoleniach lub/i konferencjach oraz przygotowywania materiałów informacyjnych i szkoleń
5.	Konferencje wojewódzkie z zakresu produkcji zwierzęcej obejmujące zagadnienia ochrony i dobrostanu zwierząt w świetle przepisów Ustawy i innych obowiązujących przepisów.	3 konferencje/rok

ZAKŁADANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja Programu przyczyni się do:

- 1) popularyzacji przepisów z zakresu ochrony i dobrostanu zwierząt,
- 2) poprawy jakości warunków sanitarnych, statusu zdrowotnego stad zwierząt i gospodarstw oraz dobrostanu utrzymywanych zwierząt gospodarskich i domowych,
- 3) ograniczenia przypadków niewłaściwego traktowania zwierząt, w szczególności w trakcie skupu, gromadzenia, obrotu, uboju i transportu,
- 4) ograniczenie nieprawidłowości stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia zwierząt, w szczególności w zakresie dawkowania, jakości oraz bezpieczeństwa stosowanych w trakcie produkcji zwierzęcej pasz,

- 5) zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w związku z utrzymywanymi zwierzętami.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

W terminie do końca lutego każdego roku PODR przedstawi Zarządowi Województwa Pomorskiego sprawozdanie z realizacji Programu w roku poprzednim.

Program opracował: Referat do spraw Wsi i Rolnictwa w Departamencie Środowiska i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku.